

VILLA DE CRANENBURGH IN HAARLEM 1928-1929

Recente ontdekkingen project
Van grachtenhuis tot villa in het groen

Moderniteit in vroeg 20e-eeuws woonhuis

Voor het project Van grachtenhuis tot villa in het groen maken medewerkers van de Stichting Historische Interieurs portretten van grachtenhuizen in Amsterdam en villa's in het Gooi en Zuid-Kennemerland. De portretten worden in 2017 gebundeld in drie rijk geïllustreerde boeken, die samen een beeld geven van wonen in de 19e en 20e eeuw. MONUMENTAAL zet de jongste vondsten op een rij.

TEKST: **BARBARA LAAN**

Op een terrein grenzend aan de Haarlemmerhout verrees tussen 1928 en 1929 een voor die tijd moderne villa met de naam De Cranenburgh. Hoofdvormen en kleurstellingen in het huis zijn verwant aan die van de zogenoemde Haagse School waarin invloeden van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright en de Franse Art Deco zijn terug te vinden. Opdrachtgever was het echtpaar Van Cranenburgh-Hermans. Notaris Van Cranenburgh vestigde zich met zijn gezin in 1919 in Haarlem. Het Haagse architectenbureau H.W.J. Thunnissen & J.H. Hendricks en de in Heemstede gevestigde architect J.Ph. Peper leverden het ontwerp voor hun villa. Voor het tuinontwerp werd de bekende tuinarchitect K.C. van Nes ingeschakeld.

Bij de inrichting en afwerking van het interieur maakte het echtpaar gebruik van moderne materialen, zoals rubberen vloeren, en leveranciers van eigentijdse installatietechniek. De firma J.G. Korsten uit Amsterdam verzorgde de verwarmingsinstallatie en meubelfabriek H. Pander & Zonen leverde naast de betimmeringen de meubilering en een belangrijk deel van de stoffering.

Verskillende vertrekken hadden ooit een uitgesproken kleurstelling; op enkele plaatsen is deze bewaard gebleven. Zo was de keuken met uitzondering van de tegelvloer helemaal groen geschilderd en is het aanrecht vervaardigd van groenzwart granito. In de dienkamer echter, die als moderne

BADKAMER MET SANITAIR VAN DE FIRMA KORSTEN IN VILLA DE CRANENBURGH.

FOTO LINKS:
WASTAFEL IN EEN NIS IN DE
KAMER VAN DE DOCHTER
VAN HET ECHTPAAR VAN
CRANENBURGH MET
ERONDER EEN SCHOENEN-
KAST EN ERBOVEN EEN KAST-
JE VOOR TOILETARTIKELN.

FOTO RECHTS:
FOLDER FIRMA BAMBERGER
LEROI & CO UIT FRANKFURT
AM MAIN.

kitchenette was ingericht, overheerste de kleur rood. De lambrisering in gele tegels van de ontvangstruimte is eveneens opvallend. Mevrouw Cranenburgh aarzelde lang tussen een meer traditionele marmeren afwerking en de modernere keramische betegeling; uiteindelijke koos zij voor de gele tegels. Het interieur van de villa is nog in hoge mate authentiek. In de familie zijn allerlei documenten uit de bouwperiode en verhalen over vroeger bewaard gebleven, wat niet vaak voorkomt. Deze zeldzame omstandigheid geeft een tamelijk unieke en gedetailleerde inzicht in de bouw, inrichting en afwerking van villa De Cranenburgh en het streven van de opdrachtgevers naar het perfecte, moderne wonen.

Moderne badkamers

De firma Korsten, die de stichting al eerder was opgevallen tijdens onderzoek naar woonhuizen in Amsterdam Zuid, leverde niet alleen verwarmingsinstallaties, maar was ook actief als installateur van sanitair. Uit productcatalogi van badkamerfirma's blijkt dat er naast de grote leveranciers uit Frankrijk, Duitsland en Amerika in ons land een aantal Nederlandse firma's actief was. Korsten had zijn Sanitair Technisch Bureau aan het Koningsplein in Amsterdam en bezat bijkantoren in Heemstede, Breda en Hilversum. In de eerste decennia van de 20e eeuw drong het moderne sanitair langzaam door in de grotere stads- en landhuizen. Ook in het Gooi had Korsten klanten. Voor het huis Oranjestein in Laren werd volgens de verkoopnota een reeks sanitaire artikelen besteld, waaronder een badkuip, douchetub en wastafels, maar ook de metalen onderdelen zoals zeep- en shampooabakjes, kranen en glashouders.

Voor villa De Cranenburgh staat in de zogenoemde Staat van Sanitair nauwkeurig de plaats aangegeven van de kranen, netjes gespecificeerd naar warm en koud water. Bijzonder is ook dat een foto bewaard bleef van de indrukwekkende stookinstallatie. Daarop is de stookruimte met de drie ketels te zien. De grote kolengestookte ketel was bedoeld voor de winterperiode; hij kon ook bij strenge vorst het huis warm houden. In de lente en het najaar schakelde men over op de lichtere gasgestookte verwarmingsketel. Het systeem is zo gemaakt, dat als bijvoorbeeld vanwege 'dienstboden nood' moeilijk met kolen gestookt kon worden (dat vergde immers veel en vies werk), de twee gasgestookte ketels gecombineerd konden worden voor de centrale verwarming.

Ijskast

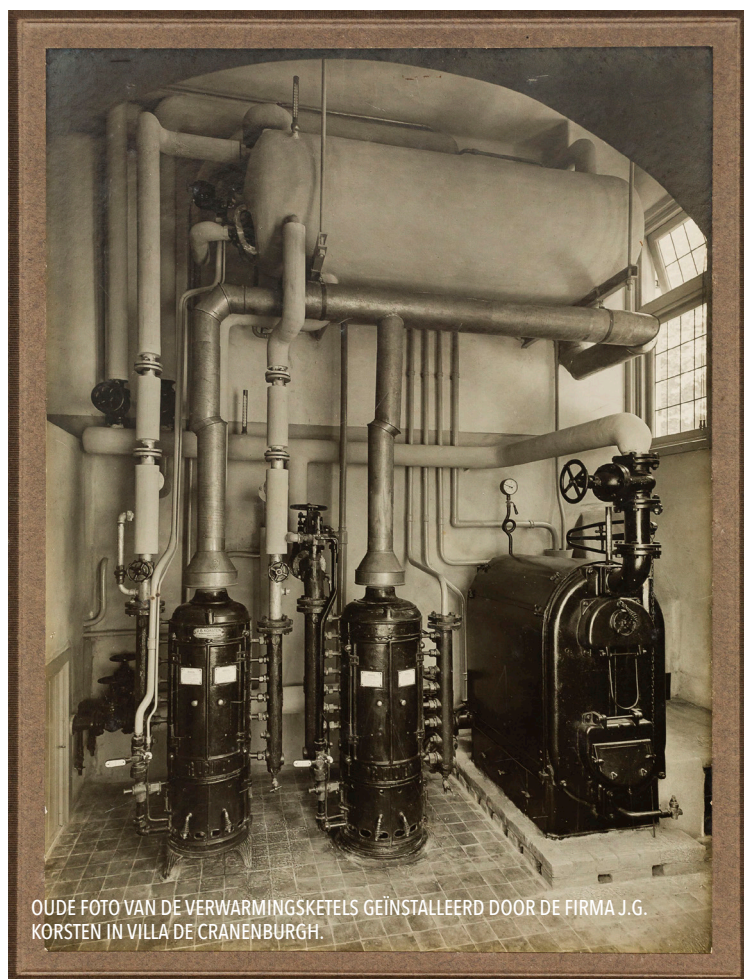
Villa De Cranenburgh is verder voorzien van moderne keukentechniek. Een zeldzaam voorbeeld van een voorloper van de elektrische koelkast bleef in het huis bewaard. Deze kasten waren losse meubelen van hout, voorzien van isolerend materiaal aan de binnenkant om de stukken ijs koel te houden. Vandaar letterlijk: ijskast. De ijsblokken werden regelmatig bij de huizen afgeleverd door de 'ijsman'.

WEBSITE

Op de website www.historischeinterieursamsterdam.nl geeft de Stichting Historische Interieurs in Amsterdam informatie over bijzondere vondsten, interessante huizen en leuke blogs. Daarop onder andere de complete beschrijving door Alexander Westra van villa De Cranenburgh, evenals portretten van de huizen Oranjestein (Marlieke Damstra) en De Bijenschans (Barbara Laan). Ook zijn er blogs te vinden over de ontwikkeling van de ijskast (Meindert Stokroos) en de firma Korsten (Barbara Laan). Na aanmelding voor de digitale nieuwsbrief krijgen belangstellenden maandelijks bericht over het nieuwste huizenportret en de jongste blogs.

DEUREN VOOR DE DIENST IN HUIS DE BIJENSCHANS DOOR HENK WEGERIF IN HILVERSUM (1917-1918) MET IN DE GEVEL EEN LUK VOOR HET STORTEN VAN DE IJSBLOKKEN (ONDER HET RAAM).

OUDE FOTO VAN DE VERWARMINGSKETELS GEÏNSTALLEERD DOOR DE FIRMA J.G. KORSTEN IN VILLA DE CRANENBURGH.

INBOUWKAST MET UITSCHUIFBAAR BUREAU IN DE KAMER VAN DE DOCHTER VAN HET ECHTPAAR VAN CRANENBURGH.

De ijskasten, vanaf circa 1870 in Nederlandse advertenties aangeboden, waren een moderniteit in het burgerwoonhuis. Voordien was het koelen van bederfelijke etenswaar voorbehouden aan rijke lui op buitenplaatsen en landgoederen die beschikten over ijskelders op het terrein waar in de winter stukken natuurijs werden opgestapeld.

In het huis De Bijenschans te Hilversum trof de stichting een luik aan in de voorgevel van de dienstvleugel waarin het ijs van buitenaf kon worden gestort. Men vond dat handig in verband met de privacy van de bewoners: zo hoefde de ijsman met zijn jute zak vol ijs niet naar binnen te komen met zijn vracht. Architect Henk Wegerif schreef in zijn leerboek *Van Bouwen en Wonen* uit 1924 uitvoerig over de opdracht om ijskasten zorgvuldig in het dienstgedeelte in te bouwen. In De Bijenschans is de kast zelf echter verdwenen, maar in villa De Cranenburgh is deze nog aanwezig, uitgevoerd in hout, met aan de binnenzijde een zinken bekleding en bergvakken. Aan de bovenkant bevindt zich het inlaadpunt voor het ijs; onderaan zit een kraantje voor het afvloeien van het smeltwater.

Doelmatigheid

Uit Amerika kwam niet alleen de architectuur met de kenmerkende platte daken en horizontale en verticale belijning overwaaien zoals die in De Cranenburgh te zien is. Ook nieuwe ideeën over doelmatig ingerichte keukens bereikten ons land, onder meer via het genoemde boek van Henk Wegerif. Zijn ideeën zijn geïnspireerd op het gedachtegoed van ingenieersvrouw Christine Frederick die vanaf 1912 onderzoeken, lezingen en publicaties verzorgde over arbeids- en tijdbe-

sparende maatregelen die uiteindelijk zouden leiden tot de gestandaardiseerde keuken. Metingen en tellingen werden uitgevoerd om maar zo min mogelijk te hoeven lopen en nutteloze handelingen te hoeven verrichten.

Vooruitstrevend

Villa De Cranenburgh is modern en eigentijds vanwege de toegepaste vormgeving en installatietechniek, maar zeer vooruitstrevend waar het gaat over de voorzieningen die in het huis op verschillende plaatsen zijn bedacht om het leven te vergemakkelijken. Denk aan een doorgeefluik tussen keuken en dienkamer, een uitschuifbaar plankje dat dienst kon doen als bureau in de kamer van de dochter en een heus opklapbed. Het bovenkastje met spiegel boven de wastafel, waarvan er zich nog een aantal in het huis bevindt, is van het merk Belco en geleverd door het Duitse sanitairbedrijf Bamberger Leroi & Co uit Frankfurt am Main. Een folder van deze firma, met daarin afbeeldingen en een beschrijving van de kastjes, is bewaard gebleven. Deze kamer was geheel in rood en blauw uitgevoerd, met oorspronkelijk een rubberen vloer. Nadat mevrouw Cranenburgh dergelijke vloeren in de Bijenkorf had gezien, besloot zij dit voor die tijd zeer moderne vloertype voor enkele vertrekken te gebruiken.

De moderniteit van de vormgeving en inrichting van De Cranenburgh is evident. Wat het project van de stichting extra interessant maakt is dat het veldonderzoek allerlei vondsten oplevert van voorbeelden die tot voor kort louter bekend waren uit de literatuur. De ideeën over moderniteit in het vroeg 20e-eeuwse woonhuis krijgen hierdoor een nieuw gezicht.

IJSKAST VOOR BLOKKEN IJS
IN VILLA DE CRANENBURGH.

*Foto's BMBeeld 2016
en documenten/oude
foto's: privécollectie.*